

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.12 (3228) ●

● ЧАЦВЕР, 31 САКАВІКА, 2011

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Будучыня пачынаецца сёння
У настаўнікаў і вучняў Віленскай беларускай сярэдняй школы імя Францыска Скарыны з’яўляецца ўсё больш сяброў у Беларусі **Стар. 2**

Нёман цячэ праз жыццё
Размова з гродзенскім краязнаўцам Аляксеем Пяткевічам з нагоды яго 80-годдзя **Стар. 3**

Лялечны карагод
Сімвалічнае дрэва жыцця, хатнюю берагіню, святочныя і паўсядзённыя ўборы прадставілі на выставе “Лялькі Случчыны” **Стар. 4**

НАВАКОЛЛЕ

Востраў зялёных скарбаў

У Цэнтральным батанічным садзе, які адкрыты для наведвальнікаў круглы год, прыжыліся тысячы раслін з усяго свету. Гэта сапраўдны музей-лабараторыя пад адкрытым небам і ў аранжарэях.

У прасторнай аранжарэі Батанічнага сада ёсць ад чаго прыйсці ў захапленне

Іна Ганчаровіч

Сёлета ўпершыню наведвальнікі Цэнтральнага батанічнага сада Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі маюць магчымасць палюбавацца, як зацвітаюць там першыя кветкі вясны. Раней, нагадаю, з 1 лістапада па 30 красавіка сад зачыняўся, у зімовы сезон

працавала толькі экспазіцыйная аранжарэя.

У адной з найстарэйшых батанічных устаноў краіны, здаецца, жыве сама гісторыя. Не ўсе ведаюць, што да 1918 года землі гэтыя належалі спачатку роду Радзівілаў, затым — шляхецкаму роду Ваньковічаў. У адвечны Камароўскі лес гараджане любілі

прыязджаць, каб атрымаць асалоду ад цішыні, назбіраць грыбоў і ягад. У 20-я гады тэрыторыя ўвайшла ў склад горада, побач збудавалі Усебеларускі стадыён (цяпер Палац воднага спорту), заклалі Парк культуры і адпачынку (Парк Чалюскінцаў), у сасновым бары была і першая Усебеларуская сельскагаспадарчая і

Першыя кветкі вясны

прамысловая выстаўка. І толькі ў 1932 годзе на тэрыторыі выстаўкі паводле спецыяльнага генплана пачаў фарміравацца Цэнтральны батанічны сад. Дарэчы, у класічным французскім стылі: з прамымі сцэжкам, строга геаметрычнымі па форме кветнікамі, радавой пасадкай дрэў і кустоў.

“Тады галоўнае было — пашыраць калекцыі раслін, для гэтага насенны матэрыял паступаў з многіх краін і кантынентаў, — расказвае навуковы сакратар Цэнтральнага батанічнага сада кандыдат біялагічных навук Міхаіл Матыль. — І сёння ў нашай калекцыі амаль 10 000 відаў раслін, гэта дваццатая частка ўсёй сусветнай флоры!” **Стар. 2**

У Віцебск — з усяго свету

Таццяна Пастушэнка

Таленты з розных краін з’яўрацца на свята “Мастацтва беларусаў замежжа”

Актывізацыя супрацоўніцтва з суайчыннікамі, што пражываюць за межамі краіны, прадуладжана Дзяржаўнай праграмай “Культура Беларусі” на 2011–2015 гады. Ёсць ужо і праект праграмы “Беларусы ў свеце”. Намеснік міністра культуры Тадэвуш Стружэцкі адзначае, што сёння міністэрства падтрымлівае кантакты больш як са ста аб’яднаннямі беларусаў у розных краінах.

Дапамагчы ў наладжванні сувязяў з суайчыннікамі павінна свята “Мастацтва беларусаў замежжа”, якое будзе ладзіцца сёлета на XX Міжнародным фестывалі мастацтваў “Славянскі базар у Віцебску”. Фестываль зьбірае этнічных беларусаў з розных куткоў свету — творчыя калектывы, пісьменнікаў, мастакоў.

“Беларусы — таленавітыя людзі, якія ўзбагацілі не толькі нацыянальную культуру, але і культуру тых краін, у якіх пражываюць”, — перакананы намеснік міністра. У якасці прыкладу ён прывёў дзейнасць беларускіх грамадскіх аб’яднанняў у Польшчы, дзе штогод праводзіцца каля сямі дзясяткаў фестываляў, святаў, конкурсаў. А асобныя з іх і наогул можна лічыць унікальнымі. Напрыклад, фестываль “Беларуская песня”, які існуе ўжо 40 гадоў і рэгулярна збірае беларусаў з усёй Польшчы.

ЯК СПРАВЫ, ДЫЯСПАРА?

Родныя фарбы на фоне Балтыкі

За дваццаць гадоў дзейнасці аб’яднанне мастакоў-беларусаў Балтыі “Маю гонар” рэалізавала шмат разнастайных творчых праектаў

Задума аб’яднацца ў мастакоў Балтыйскага рэгіёна, якія адчуваюць сябе беларусамі, узнікла на пераломе 80–90-х гадоў. Пачалося ліставанне паміж майстрамі пэндзля Латвіі, Літвы, балтыйскага ўзбярэжжа Польшчы, Санкт-Пецярбурга, Эстоніі. Урэшце 12 студзеня 1991 года ў Рызе адбыўся наш устаноўчы з’езд. У ролі заснавальнікаў на ім выступілі, апрача мяне, Валер Дзевіскіба (на жаль, яго ўжо няма ў жывых), Ларыса Лойка і Мацей Чырыч з Латвіі, Алег Аблажэй, Крысціна Бала-

ховіч і Сяргей Поклад з Літвы, Віктар Сівуха і Іван Чарнякевіч з Санкт-Пецярбурга і Маргарыта Астравумава з Эстоніі. Сваёй назвай выбралі мы словы “Маю гонар” — тым самым падкрэслілі, што кожны з нас мае вялікі гонар належаць да беларусаў, мець карані ў Беларусі.

І вось ужо 20 гадоў мы і арганізацыйна, і тэматычна аб’яваем узбярэжжа Балтыкі. Дзейнасць наша мае добры розгалас, у прыватнасці, намі ўжо зацікавіліся нават у Швецыі і Фінляндыі. У аб’яднанні цяпер

пад 30 мастакоў. Нашы спецыяльныя выставы прайшлі ў Мінску і Рызе, Іхві і Даўгаўпілсе. Мы працуем у розных тэхніках, кірунках і стылях мастацтва, але ўсіх нас яднае любоў да Беларусі.

У сувязі з нашым юбілеем ладзіцца розныя новыя выставы, калектыўныя і індывідуальныя. Мне ж хочацца на старонках “Голасу Радзімы”, з якім у нас даўняя дружба, расказаць пра чатырох нашых майстроў з Латвіі. У іх розныя жыццёвыя і творчыя лёсы, зрэшты, як і ў іншых сяброў суполкі.

Анатоль Ермаковіч. Родам гэты мастак з Чэрвеня, што пад Мінскам. Там ён закончыў пяць класаў сярэдняй школы, адтуль паступіў у Рэспубліканскую мастацкую школу-інтэрнат, затым — у Мастацкае вучылішча імя Я. Глебава, якое скончыў у 1975 годзе. Пасля вучобы працаваў памочнікам лабаранта ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР, служыў у арміі. Між іншым, гэта ён, вярнуўшыся ў Мінск пасля службы, афармляў інтэр’еры ў Доме афіцэраў. Пазней Анатоль з’ехаў у Калінінград, дзе праца-

Творы мастакоў суполкі

ваў на заводзе “Бурштын”, а ў 81-м перабраўся ў Рыгу, наведваў курсы Латвійскай акадэміі мастацтваў. Нялёгка было пераадолець моўны бар’ер, ды ўсё пад сілу людзям настойлівым, апантаным. **→ Стар. 3**

НАВАКОЛЛЕ

Востраў зялёных скарбаў

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Ды ўнікальнасць Цэнтральнага батанічнага сада, як лічыць М. Матыль, нават не ў колькасці відаў — у іх якасці. Як правіла, тлумачыць, батанікі іншых краін збіраюць калекцыі асобных відаў, напрыклад, кактусаў, ружаў. А ў Мінску наведвальнік можа пабачыць расліннасць амаль з усіх рэгіёнаў свету.

Парадная частка Батанічнага — гэта, вядома ж, цэнтральны партэр, ад якога веерам расходзяцца розныя алеі: кляновая, бярозавая, дубовая, ясянёвая, яловая, ліпава, туевая, чаромхавая, яблыневая. Яны, дарэчы, і падзяляюць усю тэрыторыю на геаграфічныя сектары, і Еўропа, Паўночная Амерыка, Далёкі Усход, Сібір, Крым, Каўказ прадстаўлены характэрнай для іх расліннасцю. Але асноўная частка калекцый — гэта спецыялізаваныя экспазіцыі. Асаблівай папулярнасцю ў мінчан і гасцей нашай сталіцы карыстаецца адкрытая ў 2007 годзе экспазіцыйная аранжарэя: футурыстычны будынак нагадвае касмічную лабараторыю. На плошчы звыш 1200 квадратных метраў растуць алеандры, агавы, мірты, азаліі — усяго больш за 500 экзатычных відаў цеплалюбных раслін з розных кантынентаў.

Цяпер ёсць у Батанічным садзе і куток Германіі. Яго план спецыяльна распрацавала Вівіанэ Шміт Нойербург, батанік па прафесіі, жонка аднаго з супрацоўнікаў пасольства Германіі ў Беларусі.

Унікальная для Беларусі і аранжарэя цытрусавых, дзе растуць, даюць плады лімоны, мандарыны, апельсіны, грэйпфруты,

Цяпер у калекцыі Батанічнага сада больш за 15 відаў архідэй

папайя. Мне, напрыклад, глянуўся адмысловы гагунак лімонаў “Рука Буды”. Многія, дарэчы, пад час экскурсіі хочучь дакрануцца да экзота — як запэўніваюць батанікі, тады можна загадаць жаданне, якое абавязкова спраўдзіцца.

Батанічны сад сёння — не толькі любімае месца адпачынку гараджан і гасцей Мінска, але і вядучы навуковы цэнтр у галіне інтрадукцыі, ці акліматызацыі, раслін. Гэта, па сутнасці, вялікая лабараторыя пад адкрытым небам. Вучоныя тут ставяць доследы, распрацоўваюць як тэарэтычныя асновы, так і метады выкарыстання сусветных

раслінных рэсурсаў для патрэб народнай гаспадаркі. І ёсць вялікая заслуга батанікаў у тым, што ў апошнія гады харашэюць беларускія гарады і пасёлкі, з’яўляюцца цікавыя раслінныя аб’екты ў парках, новыя алеі, газоны і кветнікі.

“Замяніць дарагі імпортны раслінны матэрыял, стварыць уласную сыравінную базу — гэта было нашай першай задачай, і мы яе паспяхова вырашылі, — з гонарам гаворыць М. Матыль. — А цяпер мы распрацоўваем метады вылучэння біяактыўных рэчываў, якія ёсць у інтрадуцыраваных раслінах. Яны будуць выкарыстоўвацца ў харчовай,

фармацэўтычнай прамысловасці. У гэтым кірунку Батанічны сад пачынае актыўна супрацоўнічаць з В’етнамам. Важныя таксама для нас кантакты, сумесныя праекты з калегамі ў Польшчы, Германіі, Расіі, Венгрыі, Вялікабрытаніі па пытаннях інтрадукцыі ў Беларусь тых тэхнічных раслін, якія здольныя назапашваць у біямасе максімальную колькасць калорый і могуць быць эфектыўна выкарыстаныя ў якасці таннага паліва”.

Дарэчы, цяпер у Беларусі ёсць шэсць батанічных садоў. Яны маюць розную значнасць, але ўсе — тэрыторыі беражлівай аховы і ўліку раслін.

Падарунак гораду да свята

Незвычайная скульптура-фантан з’явіцца ў цэнтры Маладзечна

Вядомы скульптар Уладзімір Жбанаў працуе над скульптурай, якая будзе ўсталявана ў Маладзечне да свята “Дажынкi-2011”. Гэта будучы дзяўчына і хлопец, якія трымаюць у руках вянок. Сюжэт скульптуры аўтару навеяла старадаўняе свята Купалле. Дзяўчаты апускалі на рачную ваду вянкi з запаленымі свечкамі або лучынкамі. Лічылася, што ў каго з дзяўчат вянок праплываў далей, чым у астатніх, тая — самая шчаслівая, а ў каго лучынкi даўжэй гарэлі, у той будзе самае доўгае жыццё. І трава трыліснік абрана скульптарам не выпадкова. Калісьці гэтая расліна была адным з сімвалаў Маладзечна, яна ж нагадвае пра тры галоўныя напрамкі дарог з горада — на Вільнюс, Гродна і Мінск.

Маршруты, якія аб’ядноўваюць

Атлас “З Беларусі ў суседнія краіны” прадстаўлены на выставе “Кнігі Расіі”

У калекцыйнай беларускай экспазіцыі на Нацыянальнай выставе-кірмашы ў Маскве можна пазнаёміцца з атласам “З Беларусі ў суседнія краіны”. У ім выкладзеныя найбольш зручныя і рацыянальныя маршруты дарог, якія злучаюць Беларусь з суседнімі краінамі. Акрамя таго, на выставе прадстаўлена і іншая прадукцыя прадпрыемства “Белкартаграфія”. На атласах і складных картах — схемы аўтамабільных дарог, інфармацыя для паляўнічых і рыбалоўаў, турыстычныя аб’екты Беларусі і зоны адпачынку, у тым ліку нацыянальныя беларускія паркі, якія становяцца ўсё больш папулярнымі для наведвальнікаў з Расіі.

СУСЕДЗІ

Будучыня пачынаецца сёння

У настаўнікаў і вучняў Віленскай сярэдняй школы імя Францыска Скарыны з’яўляецца ўсё больш сяброў у Беларусі

Іван Ждановіч

Вучні і настаўнікі беларускай школы ў Вільнюсе — частая госці ў Беларусі. Прыязджаюць і да сваякоў, і па запрашэннях арганізацый сістэмы Мінадукацыі, у прыватнасці, Камітэта па адукацыі Мінскага гарвыканкама, які аказвае падшэфным значную падтрымку. Кантактуюць “скарынаўцы” і з педагогамі, журналістамі з глыбінкі. Пабывалі ў іх, напрыклад, журналісты з Астраўца — выйшаў цікавы артыкул у раённай газеце. “Мы пазнаёміліся з калегамі на штогадовым восеньскім музычным фэсце ў мястэчку Залесе, дзе аднаўляецца сядзіба знакамітага кампазітара Міхала Клеафаса Агінскага, — раскажаў мне настаўнік матэматыкі Смаргонскай гімназіі № 4 Уладзімір Прыхач. — Яны запрасілі нас з дырэктарам Залескай школы ў Вільнюс, і мы пабывалі ў беларускай школе, знаёміліся з вопытам работы. Даведаліся, як

шмат увагі там надаецца кантактам з іншымі нацыянальнымі школамі. Цікавая і арганізацыя навуцальнага працэсу, у школе працуюць самаадданыя педагогі”.

Кантакты, сяброўскія паездкі, вядома ж, маглі б быць больш частымі, лічыць У. Прыхач, калі б не візавыя праблемы. Вучні смаргонскай гімназіі тым не менш падтрымліваюць сувязі з ровеснікамі ў памежных краінах пры дапамозе інтэрнэту, удзельнічаюць у розных конкурсах, некаторыя пераможцы ў якасці заахвочвання ездзілі ў Германію. Настаўнік лічыць, што пашырэнню кантактаў паспрыяе міждзяржаўнае пагадненне між Літвой і Беларуссю аб спрошчаным візавым рэжыме для грамадзян абедзвюх краін у 50-кіламетровай прымежнай зоне. У яе, дарэчы, з беларускага боку ўвайшоў і райцэнтр Ашмяны, а таксама частка Смаргонскага раёна — у прыватнасці, мястэчкі Крэва і Соля.

Галіна Сівалава (злева) ганарыцца гісторыяй школы

Надаўна гасцямі вучняў і выкладчыкаў Віленскай сярэдняй школы імя Францыска Скарыны былі журналісты з Мінска. Дырэктар школы Галіна Сівалава, сама родам з Гродзеншчыны, цёпла прымае землякоў. Расказала, што ўстанова вядзе радавод ад Віленскай беларускай гімназіі (таму і цяпер школа называецца Віленскай), адной з першых беларускіх сярэдніх школ, арганізаванай па ініцыятыве І. Луцкевіча як прыватная гімназія. У новы ж час школа адраділася

намаганнямі вільнюскіх беларусаў з суполкі “Сябрына”. Пры стварэнні школы, падкрэсліла Г. Сівалава, усе беларусы ставіліся да справы з душой, бо добра разумелі: гэта клопат не толькі пра будучыню іх дзяцей, але і беларускай мовы. Калі 1 верасня 1994 года ў Вільнюсе пачала працаваць беларуская школа, свайго памяшкання ў яе не было, пазней яна размясцілася ў будынку былога дзіцячага сада, дзе і цяпер знаходзіцца. Школа актыўна развіваецца, у ёй працуе звыш 30

настаўнікаў. На пачатку сакавіка аб’яўлены набор вучняў у 1–12 класы, інфармацыя размешчана і на сайце школы ў інтэрнэце www.skorina.info/bl, ужо прашоў першы Дзень адчыненых дзвярэй.

“Галіна Сівалава падалася нам вельмі шчырым, адкрытым чалавекам, апантаным сваёй справай, і іншыя педагогі ў калектыве Віленскай школы — таксама людзі “з агеньчыкам”, — дзеліцца ўражаннямі Кацярына Дубінская, генеральны дырэктар агенцтва “Мінск-Новости”, дэпутат Мінскага гарсавета. — Нас цёпла прынялі, мы гаварылі і аб праблемах, якія ёсць у школы, пазначылі кірункі супрацоўніцтва. У прыватнасці, агенцтва дапаможа школе з падпіскай на беларускія выданні, найперш для дзяцей і моладзі, а таксама на газеты “Вечерний Минск”, “Мінский курьер”, якія асвятляюць жыццё сталіцы, будзе адпраўляцца ў Літву і часопіс для дзяцей “Качелі”, які мы выдаем. Маём намер надалей аказваць школе інфармацыйную падтрымку: раскажаць, што цікавага адбываецца ў жыцці нашых сяброў-суседзяў з Вільнюса”.

ЯК СПРАВЫ, ДЫЯСПАРА?

Родныя фарбы на фоне Балтыкі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

З 1991 года Анатоль — студэнт аддзялення рэстаўрацыі Акадэміі мастацтваў, з цягам часу перайшоў на аддзяленне манументальнага жывапісу, дзе яго педагогам быў рэктар акадэміі прафесар Індуліс Зарыныш.

Цяпер Анатоль Ермаковіч малое пэндзлем і алоўкам. У 2002 годзе стаў сябрам Аб'яднання мастакоў-беларусаў “Маю гонар”. Ён і сябра рады Латвійскага таварыства беларускай культуры “Сьвітанак”, актыўна ўдзельнічае ў яго вечарах, прыгожым голасам спявае ў ансамблі суполкі.

Ларыса Лойка. Хоць гэта мастачка і педагог нарадзілася ў Рызе, але беларускія карані ў яе моцныя: маці, Надзея Аляксандраўна Сафонава, паходзіць з Быхава Магілёўскай вобласці, пасля вайны скончыла Ленінградскае Мухінскае вучылішча і была накіравана на работу ў Рыгу. Доўгі час працавала майстрам па набіўцы малюнкаў на тканіны з шоўку, якія вырабляюць на фабрыцы “Рыгас Аўдумс”.

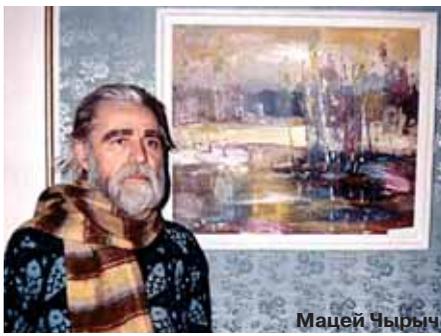
Калі Ларыса вучылася ў школе, яна ахвотна наведвала мастацкі гурток рыжскага Дома піянераў, а ў старэйшых класах пасля заняткаў хадзіла ў мастацкую студыю Юрыя Цыркунова і яшчэ вучылася на падрыхтоўчых курсах Латвійскай акадэміі мастацтваў у жывапісца Міхаіла Карнецкага. Пасля заканчэння школы ў 1967 годзе пайшла працаваць спачатку на фабрыку да маці, праз год — на трыкатажную фабрыку “Рыгас Адзітай”. За поспехі ў рабоце адміністрацыя неўзабаве накіравала мастачку вучыцца на аддзя-

Ларыса Лойка

Анатоль Ермаковіч

Мацей Чырч

Васіль Малышчыц

ленне мастацкага тэкстылю той жа акадэміі. На чацвёртым курсе Ларыса ўжо ўдзельнічала ў выставе са сваім габеленам. У 1993 годзе выстаўлялася ў Мінску.

Цяпер Ларыса Лойка жыве ў Рызе, працуе ў тэхніцы габелена, батыка і жывапісу. Узначальвае вучэбны цэнтр “Дзіве” (“Жыццё”), сумяшчаючы адміністрацыйную і педагогічную работу.

Васіль Малышчыц. Радзіма В. Малышчыца — Заходняе Палессе, вёска Спорава Бярозаўскага раёна Брэстчыны. Нарадзіўся ён у 1960 годзе ў сям’і апрацоўшчыкаў дрэва. Вучыўся ў Спораўскай сярэдняй школе, скончыў

Бабруйскае прафтэхвучылішча і ў 1978-м атрымаў спецыяльнасць столяра-чырвонадрэўшчыка. А праз восем гадоў яго, ужо выпускніка Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута, накіравалі на работу галоўным мастаком Дома культуры Рыжскага электрамеханічнага завода.

З 1991 года Васіль Малышчыц займаецца разьбой па дрэву, рэстаўрацыяй мэблі для інтэр’ераў. А заказы ў яго бываюць вельмі цікавыя. У прыватнасці, наш зямляк аднавіў старыя драўляныя ківоты былой беларускай уніяцкай, а цяпер рускай праваслаўнай Троіцкай царквы ў Рызе. Актыўна

ўключыўся ў грамадскае і творчае жыццё беларускай дыяспары Латвіі, быў і старшынёй “Сьвітанка” (1996—2000). У 2005 годзе ў Рызе прайшла першая персанальная выстава В. Малышчыца, а ў 2006-м Міністэрства культуры Латвіі ўзнагародзіла яго граматай за папулярнызацыю беларускай культуры ў гэтай краіне.

Мацей Чырч. Мастак родам з Усходняга Палесся: нарадзіўся ў 1936 годзе ў вёсцы Глініца Мазырскага раёна цяперашняй Гомельскай вобласці. Рана застаўся без бацькоў: маці памерла ў 1941 годзе, а бацька загінуў на вайне. З 1944 года выхоўваўся ў Жыткавіцкім спецыяльным дзіцячым доме, а ў 1950-м яго накіравалі вучыцца ў Рыгу, у адно з тэхнічных вучылішчаў. Працаваў токарам на заводзе, адначасова вучыўся ў вячэрняй школе, затым — на вячэрніх курсах Акадэміі мастацтваў. Першая яго персанальная выстава адбылася ў 1978 годзе. Актыўны зямляк і ў грамадскім жыцці — у 1991 годзе, напрыклад, змагаўся на барыкадах за незалежнасць Латвіі. У апошнія гады Мацей Чырч далучыўся да жыцця беларускай дыяспары, выбіраўся сябрам рады “Сьвітанка”. Працуе ў жанрах пейзажа і нацюрморта.

Вось такія жыцццяпісы маіх сяброў, чатырох з адзінаццаці мастакоў-беларусаў з Латвіі, якія ўваходзяць у суполку “Маю гонар”. Спадзяюся, надарыцца яшчэ магчымасць паказаць нашу творчасць землякам у Беларусі.

Вячка Целеш, старшыня Аб'яднання мастакоў-беларусаў Балты “Маю гонар”, г. Рыга

Таямніцы з Краснадона

Кастусь Ладуцька

Даследчык маладагвардзейскага падполля Уладзімір Подаў адшукаў сярод герояў сваіх землякоў-беларусаў

“Загадкі і тайны “Маладой гвардыі” — назва дакументальнага даследавання, якое выдадзена ў Беларусі і прысвечана легендарнай маладзёжнай антыфашысцкай арганізацыі, што дзейнічала ў Вялікую Айчынную вайну ў Краснадоне. Аўтар — наш зямляк, палкоўнік у адстаўцы Уладзімір Подаў, які нарадзіўся ў 1924 годзе ў вёсцы Мхінічы Краснапольскага раёна Магілёўшчыны. Удзельнічаў у Вялікай Айчыннай вайне. Закончыў гістарычны факультэт Растоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Болей за пяцьдзясят гадоў займаецца гісторыяй Данецкага басейна. Уладзімір Іванавіч зрабіў істотны ўнёсак у вывучэнне праблемы засялення Данеччыны, удакладніў час і ўмовы заснавання больш чым ста паселішчаў краю. Па матэрыялах знаходкаў і адкрыццяў у архівах Масквы, Санкт-Пецярбурга, Кіева, Харкава, Луганска, Данецка, Адэсы напісаў шэраг адметных гісторыка-краязнаўчых кніг.

Кнігі пра маладагвардзейцаў

Значную частку пошукаў наш зямляк скіраваў на вывучэнне вайнавай гісторыі Данбаса, і ў прыватнасці Краснадона. Пра гэта — кнігі У. Подава “Віктар Трацякевіч — камісар “Маладой гвардыі”, “Змова ў “Маладой гвардыі” і яе наступствы”, а таксама “Загадкі і тайны “Маладой гвардыі”. Письменник, карыстаючыся многімі дакументамі, аргументавана, доказна распавядае пра героя-маладагвардзейца В. Трацякевіча, які толькі 13 снежня 1960 года быў пасмяротна ўзнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны I-й ступені. А газета “Правда” 14 снежня 1960 года засведчыла: “На першым пасяджэнні штаба “Маладой гвардыі” Трацякевіч быў прызначаны камісарам арганізацыі”. Аднак міф пра камісара Алега Кашавага, створаны Аляксандрам Фадзеевым у рамане “Маладая гвардыя”, аказаўся надзвычай жывучым. Вось і працягвае свае росшукі У. Подаў, каб доказна ўзнавіць ісціну.

Кніга пра сапраўднага камісара “Маладой гвардыі” яшчэ і таму пабачыла свет у Мінску, што Віктар Трацякевіч карэннымі сваімі паходзіць з Беларусі. У нашай старонцы нарадзіліся бацькі героя-маладагвардзейца. І сам В. Трацякевіч лічыў сябе беларусам.

СУСТРЭЧЫ

Нёман цячэ праз жыццё

Размова з гродзенскім краязнаўцам Аляксеем Пяткевічам з нагоды яго 80-годдзя

З прафесарам Гродзенскага дзяржуніверсітэта літаратуразнаўцам Аляксеем Пяткевічам мы знаёмыя гадоў 50. Сустрэкліся на розных канферэнцыях, кангрэсах беларусістаў, за хатнімі сталамі.

— **Аляксей Міхайлавіч, з розных даведнікаў вядома, што вы нарадзіліся на Стаўбцоўшчыне, у мястэчку Новы Свержань. Праўда, яго звязвае з Гроднам адзін і той жа Нёман. Дык што вы панеслі з сабой з малой радзімы на Гродзеншчыну?**

— Пэўна, радкі Якуба Коласа пра родны кут, які няма сіл забыць і які блізкі кожнай жывой беларускай душы. Такой ужо яна, гэтая душа, сфарміравалася гістарычна, што нязменна імкнецца і ў светлую, і ў горкую часіну да бацькоўскай мясціны, бо там — самая надзейная маральная апора жыцця. Мой Новы Свержань заўжды перад вачыма ды грэе з далечыні прасторы, часу цяплом дзіцячай пары, таямнічай утульнасцю сцэжак, па якіх хадзілі родзічы, суседзі, сябры, знаёмыя. Ёсць там магічная аўра, што моцна цягне да сябе — найперш да бацькоўскай хаты (голас роду!), дзе жыве яшчэ пляменніца з сям’ёй і дзе мы збіраем-

Узнагарода за плённую працу

ся летам штогод за вялікім сталом сваяцкай грамадой. Ідзём затым на могілкі, на блізкі там Нёман, які, здаецца, цячэ праз усё маё жыццё. Стараюся знайсці часу, каб пабыць у царкве, якая шмат гаворыць пра даўнасць мястэчка, бо вядзе гісторыю з XVI стагоддзя. Сюды часта прыводзіў тата мяне малага на вячэрню.

— **А як успрынялі Гродна пасля Новага Свержня і сталіцы, дзе закончылі БДУ і аспірантуру?**

— Горад з яго васьмівяковай

Каложай, замкамі, барочнымі касцёламі, гістарычнымі кварталамі і паркамі, імклівым Нёманам між крутых берагоў, яго выбітнымі асобамі (ад А. Тызенгаўза і Э. Ажэшкі да В. Быкава і Ю. Астроўскага, А. Карпюка і Д. Бічэль) вучыў мяне любіць даўніну, цаніць творчыя каштоўнасці, шукаць свае прынцыпы і погляды. Сюды прыехаў, маючы 26 гадоў, і застаўся, прыкіпеў назаўсёды. Тут пачалася мая дарога выкладчыка, якая сталася доўгаю. Гродна — маё жыццё.

— **Першая ваша публікацыя з’явілася ў “Польмі” ў 1958 годзе. Потым былі кнігі па гісторыі літаратуры, краязнаўстве, дакладней — радзімазнаўстве, бо яны не толькі пра месца нараджэння або жыцця, і пра больш шырокую прастору. А якой з кніг вы найбольш задаволены?**

— Я б выдзеліў кніжку “Старонкі спадчыны. Культурнае памежжа Гродзеншчыны: працэсы, з’явы, асобы”, выдадзеную ў 2006 годзе. Яна, здаецца, атрымалася цэльнай і завершанай. Бо матэрыял з’яднаны духам беларуска-польскага і беларуска-літоўскага памежжа. Я змог у гэтай кніжцы перадаць сваё бачанне праблемы,

яшчэ не даследаванай у літаратуразнаўстве.

— **А як вам бачыцца наша краязнаўства, якое, на думку адных, перарастае ў рэгіёназнаўства, другіх — у радзімазнаўства. Што датычыць мяне, то я аддаў бы перавагу другому тэрміну.**

— Краязнаўства, радзімазнаўства стала сёння на Гродзеншчыне масавым і выніковым, з’явілася многа публікацый, кніжак ледзь не па кожным раёне. Калі гадоў сорок таму на гэтай ніве паспяхова працавалі хіба што У. Урбанавіч, А. Белакоз, А. Палубінскі, Я. Мараш, то цяпер — дзясяткі людзей, якія грунтоўна, усебакова вывучаюць сваю радзіму. Ажывілася справа ў абласным цэнтры, выйшлі розныя выданні пра Гродна. Прайшлі ўжо 5-я “Гарадзенскія чытанні”. На базе райцэнтраў праведзены краязнаўчыя канферэнцыі, па выніках іх выйшлі зборнікі матэрыялаў.

— **А нядаўна я пазнаёміўся са складзеным вамі першым “Беларускім настольным перакідным краязнаўчым календаром (на матэрыяле Гродзеншчыны)”. Ведаю, такі ж складаецца і на 2012 год. То хай шанцуе вам!**

Гутарыў Адам Мальдзіс

ТРАДЫЦЫ

Лялечны карагод

Сімвалічнае дрэва жыцця, хатнюю берагіню, святочныя і паўсядзённыя ўборы прадставілі на выставе “Лялькі Случчыны” ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры майстры Квасыніцкага цэнтру рамёстваў

Кацярына Мядзведская

Раней толькі глыбокай восенню і зімой, калі пасля збору ўраджаю вызваляўся час, жанчыны і дзяўчаты маглі ўдасцаль займацца рукадзеллем. У ім праяўляліся і творчасць, і фантазія. З’яўляліся ручнікі, паяскі, вырабляліся лялькі для дзяцей і лялькі-абярэгі хаты.

— Дзяўчаты ўжо з шасці-сямі гадоў пачыналі збіраць сабе пасаг, — распавядае загадчык навукова-асветнага аддзела музея Лідзія Шагойка. — Не адну зіму разам з маці рабілі паясы, бо на будучым вяселлі яны павінны былі падарыць кожнаму з гасцей па такім упрыгожанні. А паясок мог дасягаць у шырыню да 20 сантыметраў і вырабляўся па пяць-шэсць дзён.

На выставе цікава разглядаць паясы і штодзённага ўжывання, і святочныя — з бамбонамі. Выкананы гэтыя, як сёння кажуць, аксэсуары адзення, у тэхніках “на дошчачку” і “на бярэдэчку” майстрамі Інай Пісарык і Наталіяй Барынь разам з іх юнымі памочніцамі.

А вось і прыгажуні-лялькі ў нацыянальных касцюмах. “Лялькі вырабляліся з прыродных матэрыялаў — саломы, ільну, дрэва, — з захапленнем

Тканыя, вышываныя ўзоры ад юных майстроў са Случчыны

расказвае Лідзія Паўлаўна. — А выкарыстоўваліся яны з рознай нагоды. Вось гэтая вялікая, да пояса якой падвязаны немаўляты, — берагіня хаты. Яе ставілі насупраць уваходу, каб адганяла злых духаў. “Зернавушку” рабілі штогод з зерня новага ўраджаю. І абавязкова ставілі пад абразы, каб у доме

было багацце і дабрабыт. А сімвалічнае дрэва жыцця і “вясельная неразлучніца” дарыліся маладым, каб шлюб іх быў непарыўным — на ўсё жыццё”.

Працавітыя майстры са Случчыны зрабілі і вядомую “Скарбонку-траўніцу”, напоўнілі яе пахучымі лекавымі зёлкамі. Калі дакрануцца да такой лялькі,

адразу адчуеш пах мяты ці рамонка, якія так добра адганяюць хваробы! Такія цацкі, між іншым, падабаюцца і сучасным дзецям.

У Квасыніцкім цэнтры рамёстваў створаны сем майстэрняў. І наведваюць іх больш за 90 дзяцей з навакольных вёсак. Вучні займаюцца саломаліценнем, ткацтвам, лозапляценнем,

вырабляюць цацкі з гліны. Што тычыцца сувенірных лялек, то яны вядомыя далёка за межамі Беларусі. Лялькі з Квасынічаў трапілі ўжо ў Венэсуэлу, Японію, Польшчу, Італію, Германію, Францыю. Асабліва падабаюцца замежным гасцям тыя прывабныя цацкі, якія на Случчыне вырабляюцца з ільну.

Сцэнічны
эксперымент

Шосты Міжнародны маладзёжны тэатральны форум “Сакавік. Кантакт-2011” сабраў у Магілёве творчыя калектывы з васьмі краін

На сцэне абласнога драматычнага тэатра глядачы ўбачылі лепшыя пастаноўкі адметных маладзёжных калектываў, у якіх адлюстраваны сінтэз класікі і сучаснасці, сцэнічны эксперымент.

Пад час форуму прайшлі майстар-класы заслужаных дзеячаў мастацтваў Расіі — мастацкага кіраўніка “Каляда-тэатра” Екацярынбург Мікалая Каляды і прафесара Санкт-Пецярбургскага тэатральнага інстытута Рыгора Казлова. “Майстэрню маладой рэжысуры” прадставіў вядомы рэжысёр Яўген Карняга.

СПАДЧЫНА

Падарожжы ў даўніну

Калекцыянер старых паштовак Уладзімір Ліхадзедаў і Вілейскі краязнаўчы музей сумесна рэалізуюць цікавы праект

Сяргей Шычко

У Вілейцы здаўна з асаблівай пашанай ставяцца да фатаграфічнага занатоўвання розных падзей, персанажаў гарадскога жыцця. Тут добра памятаюць імя фатографа 1930-х гадоў Б. Бермана, а шмат хто з гараджан ведае і той дом, дзе знаходзілася майстэрня таленавітага чалавека з пільным і ўважлівым да рэчаіснасці поглядам. Зусім не выпадковай падаецца мне і выстава “Вілейка: падарожжа ў часе”, што днямі адкрылася ў старажытным горадзе. Да ўвагі глядачоў прадстаўлены рэпрадукцыі старых паштовак з калекцыі мінчаніна Ула-дзіміра Ліхад-

зеда і фондаў Вілейскага краязнаўчага музея. Культурныя будынкі, старыя вуліцы, жыхары горада з першай чвэрці дваццатага стагоддзя, чыгуначны вакзал... Выявы,

У калекцыянера У. Ліхадзедава шмат карысных ініцыятыў

якім ужо па 70–80 і больш гадоў, прыцягваюць сваёй цеплынёй, дапамагаюць уявіць даўно забытыя гісторыка-культурныя, архітэктурныя ландшафты родных мясцін.

Пра ролю паштоўкі ў

асветніцтве грамадства, карысныя ініцыятывы лаўрэата прэміі “За духоўнае адраджэнне”, калекцыянера У. Ліхадзедава ў развіцці беларускай філакартыі гавараць

рылі на адкрыцці выставы старшыня Вілейскага раённага савета дэпутатаў Наталія Радзевіч, дырэктар краязнаўчага музея Сяргей Ганчар, краязнаўца Вольга Коласова, мастак Эдуард Мацюшонок,

дырэктар рэдакцыйна-выдавецкай установы “Літаратура і Мастацтва” Алесь Карлюкевіч, кніжны графік, жывапісец, заснавальнік грамадскага музея ў памяць пра Першую сусветную вайну ў вёсцы Заброддзе Вілейскага раёна Барыс Цітовіч.

Варта заўважыць, што філакартычная выстава ў Вілейцы — адзін з многіх творчых праектаў славянскага беларускага калекцыянера. За апошнія гады ім выдадзена 10 альбомаў са старымі паштоўкамі. Прэзентацыі, выставы рэпрадукцый старых паштовак са збораў У. Ліхадзедава прайшлі ў Мар’інай Горцы, Слуцку, Палацку, Глыбокім, іншых мясцінах Беларусі.

ПРА ШТО СЛОВА
ГАВОРЫЦЬТонкія грані
ігры і гульні

Беларуская мова — вельмі багатая. Адна з прыкмет яе багацця — наяўнасць шматлікіх сінонімаў для выражэння аднаго паняцця. Многія, аднак, разумеюць сінонімы як словы з адным і тым жа значэннем. Ды гэта не зусім так. Сінонімы — звычайна словы з блізкімі, але не цалкам тоеснымі значэннямі. Яркі прыклад — назоўнікі ігрок і гулец. Паспрабуем разабрацца, чым яны падобныя і ў чым іх адрозненні.

Словы ігрок, ігра, іграць указваюць на канкрэтны занятак з адпаведнымі правіламі і мэтамі. Мы кажам: футбольныя ігракі, ігра на баяне, біржавыя ігракі, акцёр на сцэне іграе пераканальна.

Словы ж гулец, гульня, гуляць маюць крыху іншы сэнс, яны звязаны найчасцей з уяўленнем пра бязмэтны ці нядабры занятак, марнае баўленне часу. Кажам: палітычныя гульні, гулец-аматар. Невыпадкова корань гуля маюць многія лексічныя адзінкі з негатыўным адценнем: гуляка, гульбішча, разгул, гультай, прагульшчык, пагулянка.

Таму правільна будзе казаць: “На футбольнае поле выходзяць ігракі каманды гасцей” (не гульцы).

Да слова, у старабеларускай мове ўжываўся яшчэ і назоўнік іграць (граць) са значэннямі “выканаўца на музычным інструменце”; “спявак”; “аматар азартных гульняў”.

У сучаснай жа літаратурнай мове гэта слова не выкарыстоўваецца. Аднак назоўнік іграч са значэннем “музыкант” сустракаецца ў гаворках Магілёўшчыны і ў цэнтральных беларускіх гаворках.

Наша мова тоіць шмат скарбаў. Каб спазнаць іх, будзьце ўважлівыя да слова і вывучайце сваю моўную спадчыну!

Падрыхтавала
Вераніка Бандаровіч